

Міністерство культури України
Національний історико-археологічний заповідник
«Кам'яна Могила»

ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-АРХЕОЛОГІЧНОГО
ЗАПОВІДНИКА «КАМ'ЯНА МОГИЛА»

Випуск 1

Запоріжжя
Дике Поле
2016

УДК 902.2 (477.64-37 Мелітополь) (062)
ББК 63.4 (4Укр-4Зап-2Мел)
М-34

*Засновник та видавець – Національний історико-археологічний
заповідник «Кам'яна Могила»*

*Відповідальний редактор: Я.Б. Михайлов, генеральний директор
НІАЗ «Кам'яна Могила»*

*Друкується за рішенням науково-методичної ради
НІАЗ «Кам'яна Могила». Протокол №11 від 08 листопада 2016 р.*

РЕДАКЦІЙНА РАДА

к.і.н. В.В. Гудзь (Мелітополь)	д.і.н. В.Ю. Мурзін (Бердянськ)
д.і.н. О.М. Ігнатуша (Запоріжжя)	Я.Б. Михайлов (Мелітополь)
д.і.н. В.Г. Космина (Київ)	О.В. Пеньова (Мелітополь)
д.і.н. Н.С. Котова (Київ)	д.і.н. О.М. Ситник (Мелітополь)
д.і.н. С.Р. Лях (Запоріжжя)	к.і.н. Г.М. Тощев (Запоріжжя)
д.і.н. В.І. Мільчев (Запоріжжя)	д.і.н. Ф.Г. Турченко (Запоріжжя)
д.і.н. А.Г. Морозов (Черкаси)	д.і.н. Г.І. Шаповалов (Запоріжжя)

М-34 Вісник НІАЗ «Кам'яна Могила»: випуск I. – Запоріжжя:
Дике Поле, 2016. – 160 стор.
ISBN 978-966-2752-05-6

Перший випуск вісника присвячений 80-річчю від дня народження засновника, першого директора заповідника «Кам'яна Могила» Б. Д. Михайлова.

У вісник вміщено статті з проблем історії, археології, музеєзнавства та охорони культурної спадщини, нові матеріали і результати досліджень пам'яток на території України та закордоном, біографічні матеріали. Тематика публікацій охоплює період від найдавніших часів до сьогодення.

Для археологів, істориків, музейних працівників, краєзнавців, учителів історії, студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться давньою, середньовічною та новітньою історією, проблемами музейної та краєзнавчої справи.

УДК 902.2 (477.64-37 Мелітополь) (062)
ББК 63.4 (4Укр-4Зап-2Мел)

ISBN 978-966-2752-05-6

© НІАЗ «Кам'яна Могила», 2016
© «Дике Поле», оформлення, 2016

ДО 8
АРХ
Греб
СОСТ
Джос
Копи
XVIII
Лазар
ТЯСЯ
Ситни
СТАН
ІСТО
Бекето
ДИРЕ
У 1946
Гудзь В
НАРОД
Левада
ТИЧНИ
МОГИ
Михайл
ЄДИНС
Моїсеєв
В ЛІТЕ
Мороз
ОЗБРО
МИС (С

ЗМІСТ

ДО 80-РІЧЧЯ Б. Д. МИХАЙЛОВА 5

АРХЕОЛОГІЯ

Гребенников В. Б. КАМЕННЫЕ ИЗВАЯНИЯ НА НИКОЛАЕВЩИНЕ.
СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ 10

Джос В. С. ПАМ'ЯТКИ ДОБИ БРОНЗИ ДОЛИНИ Р. МОЛОЧНА 16

Копилова С. В. ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРИ СІЧОВОГО КУРЕНЯ
XVIII СТ. ЗА ДАНИМИ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 28

Лазаренко В. Г. КУЛЬТ ЗМЕЙ В СЕВЕРНОМ ПРИЧЕРНОМОРЬЕ IV–I
ТЫСЯЧЕЛЕТІЙ ДО Н.Э. 37

Ситник О. М. ДУХОВНА КУЛЬТУРА ЕНЕОЛІТИЧНОЇ УКРАЇНИ:
СТАНОВЛЕННЯ РЕЛІГІЙНО-ІДЕОЛОГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ 49

ІСТОРІЯ

Бекетова В. М. МІЗІН ВОЛОДИМИР АРХИПОВИЧ, АРХЕОЛОГ,
ДИРЕКТОР ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ
У 1946–1952 РОКАХ 56

Гудзь В. В. АНТСЬКИЙ СОЮЗ ЯК ЗАРОДОК УКРАЇНСЬКОЇ
НАРОДНОСТІ І ДЕРЖАВНОСТІ 62

Левада О. М., Васильєва О. М. ПОРІВНЯЛЬНИЙ КАРТОСЕМІО-
ТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАРОДАВНІХ КАРТ І РИСУНКІВ КАМ'ЯНОЇ
МОГИЛИ 72

Михайлов Я. Б. ПЕТРОГЛІФИ КАМ'ЯНОЇ МОГИЛИ В КОНТЕКСТІ
ЄДИНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ЄВРАЗІЇ 82

Моїсеєнко С. П. ІСТОРИЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ О. ХОРТИЦЯ
В ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРАХ 88

Морозов А. Г., Компанієць О. В. КОЗАЦЬКО-СЕЛЯНСЬКЕ
ОЗБРОЄННЯ РАНЬМОДЕРНОГО ЧАСУ З ПОСЕЛЕННЯ ЛЕСЬКИ-
МИС (СИКАВА) НА ЧЕРКАЩИНІ 95

ПОРІВНЯЛЬНИЙ КАРТОСЕМІОТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАРОДАВНІХ КАРТ І РИСУНКІВ КАМ'ЯНОЇ МОГИЛИ

У статті дається порівняльний картосеміотичний аналіз стародавніх карт з рисунками Кам'яної Могили, які мають східні картографічні елементи.

Ключові слова: Кам'яна Могила, картосеміотика, картографічні зображення, рисунки Кам'яної Могили.

Картографія являє собою одну з найбільш стародавніх галузей людських знань. Розвиток її відбувався разом з розвитком географії, одним з основних завдань якої було зображення земної поверхні у вигляді географічних карт.

Слід враховувати при цьому, що процеси вдосконалення і розвитку карт визначають, перш за все, практичні потреби людей, які змінюються зі зміною формацій, розвитком культури, науки і техніки. Важність знання історії розвитку географічної карти визначило становлення особистого розділу картографії – історії картографії, предметом якої є вивчення основних етапів і закономірностей в розвитку цієї галузі знань, її практичної діяльності.

Карта, як модель, відображає не самі об'єкти, а уявлення про них, що складаються внаслідок сприйняття і логічної переробки інформації. Кожне картографічне зображення неминуче пов'язане з передачею різних реальних і абстрактних понять і властивостей об'єктивного світу специфічними графічними засобами і знаками. Картографічна знакова система являє собою формалізовану графічну мову. Картосеміотика – це науковий напрямок дослідження знакової системи географічних карт на різних етапах розвитку картографії.

Для картографії, як науки, становить особливий інтерес вивчення мови стародавніх карт, визначення «методів» і «засобів» зображення явищ і об'єктів на стародавніх картах, їх систематизація. Перші доісторичні карти почали створюватися, коли ще «... не мистецтво, не ремесло, якими б примітивними вони не були, не організовані форми мисливства, рибальства, землеробства чи збирання не могли існувати без уважного спостереження за природними процесами і без твердої впевненості в їх регулярності, без здатності до роздумів і без віри в силу розуму, тобто без зачатків науки» [4].

Доісторичні і ранньоісторичні карти розглядаються як археологічні та культурно-історичні документи. Зміст цих карт відображає історичні особливості розвитку, а самі вони є своєрідними пам'ятками культури [2].

Важливим аспектом в дослідженні доісторичних карт залишається змістовна інтерпретація і хто її виконував: археолог, історик, картограф.

Сучасна картосеміотика почала формуватися в 1960-х роках ХХ ст. Останні 40–45 років в теоретичній картографії відзначені великими досягненнями в розробці питань мови карти, у розвитку уявлень про картографічні знакові системи. А. Ф. Асланикашвилі і Л. Ратайському належить виняткова заслуга у постановці та дослідженні проблем мови карти в 1960–70-х роках. А. А. Лютий і Я. Правда продовжили в 1980-х роках, кожен по-своєму, пошук теорії мови карти. 1990-ті роки характеризуються картосеміотичним рухом, ревіталізацією картосеміотики в концептуальному плані і перехід до практичних аспектів структурно-інформаційного характеру [2,8].

Значний вклад у розвиток картосеміотики, вивченню мови ранньоісторичних карт зробив А. Володченко, професор Дрезденського університету. Саме він вперше звернув увагу на петрогліфи Кам'яної Могили з точки зору їх картографічного змісту.

Кам'яна Могила – одна з найунікальніших пам'яток природи України – розташована в Мелітопольському районі. Мільйони років тому тут була пісковикова мілина. Пізніше, коли виникло Понтійське море, на цьому місці з'явилися вапнякові відкладення, а потім – западина річки пра-Молочної, води якої проникли вглиб землі, а оксиди заліза й марганцю виходили на поверхню пісків сарматського горизонту, утворюючи при цьому кам'янисту породу. Так послідовно виник на цьому місці пісковиковий моноліт.

Внаслідок природного поглиблення русла ріки Молочної величезний острів залишився на поверхні долини, під дією води і вітру первинний щит пісковіку розколовся, а його уламки сповзли по піску, і виникло своєрідне кам'яне підвищення [6].

На карті Мелітопольського повіту Таврійської губернії вперше Кам'яна Могила з'явилась в 1793 році і була означена як «Камінь – Ююнь – Таш», що в перекладі з тюркської означає – «гора, збірний камінь».

В період реєстрації пам'яток старовини Північного Причорномор'я в 1837 році на Кам'яній Могилі побував академік П. І. Кьоппен, який написав про унікальну пам'ятку.

У 1890 році Кам'яну Могилу вивчав М. І. Веселовський, відомий своїми сенсаційними розкопками скіфських курганів, побував на Кам'яній Могилі і в її гротах і печерах, побачив, а пізніше досліджував деякі малюнки прадавніх людей. В архіві Імператорської Археологічної Комісії зберігається звіт М. І. Веселовського, в якому надані копії зображень з гроту Бика. Але тоді ніхто з вчених не звернув уваги на унікальні рисунки Кам'яної Могили.

В 30-х роках ХХ ст. розгорнулися планомірні дослідження пам'яток давнини на півдні України і почалося вивчення петрогліфів Кам'яної Могили. Першими дослідниками стали співробітники Мелітопольського історико-краєзнавчого музею. З 1932 по 1935 рік на пагорбі і в його околицях епізодично проводили розкопки гротів, печер і неолітичного поселення біля Красного озера.

Особливими у вивченні Кам'яної Могили стали 1936 і 1938 роки, коли в Північно-причорноморському степу працювала Азово-Чорноморська експедиція Інституту історії матеріальної культури Всеукраїнської академії під керівництвом О. М. Бадера, якому вдалося дослідити численні гроти, печери і поселення епохи неоліту-бронзи, розташоване на березі р. Секіз [1].

У польовий сезон 1938 року були відкриті і зафіксовані 43 місцезнаходження, серед яких «плити стоп», «кінські плити», та численні печери і гроти з лінійно-геометричними зображеннями.

У 1947 році на Кам'яній Могилі відновилися дослідні роботи Інституту археології АН України. Приазовська археологічна експедиція під керівництвом В. М. Даниленка зосередилась на продовженні вивчення петрогліфів на пагорбі Кам'яної Могили.

На підставі розмірів рисунків, техніки нанесення, стилю та змісту В. М. Даниленко розподілив петрогліфи на 6 хронологічних груп, а до особливої групи знахідок вчений зарахував полісуари – найдавніші шліфувальні.

У 50-х роках, у зв'язку з передбачуваним будівництвом Молочанського водоймища, на Кам'яній Могилі дослідження проводила Мелітопольсько-Терпінівська археологічна експедиція під керівництвом М. Я. Рудинського. За п'ять польових сезонів (1951, 1952, 1954, 1956 і 1957 рр.) було вдруже обстежено значну кількість печер, гротів і плит, відкрито вісім нових місцезнаходжень із петрогліфами [7].

Щодо датування петрогліфів Кам'яної Могилі було висловлене припущення про традиційне мистецтво місцевих племен неолітичної епохи.

Говорячи про унікальну пам'ятку, М. Я. Рудинський зазначав, що «... комплекс зображень Кам'яної Могили якоюсь мірою є одним із проявів того світогляду, який складався в цю епоху в межах широкого історико-культурного поясу, що простягнувся через Старий Світ між Індією та європейським узбережжям Атлантики» [7].

Підсумком багаторічних польових досліджень на Кам'яній Могилі стало видання монографії М. Я. Рудинського «Кам'яна Могила», яка ввібрала в себе коротку історію та прийоми

вивчення пам'ятки, наскельні рисунки, відомі на кінець 50-х років (51 місцезнаходження), історичну характеристику тощо.

У 1961 і 1963 роках роботи з дослідження Кам'яної Могили продовжили В. М. Гладилін і Б. Д. Михайлов і у гроті 9 виявили нові зображення.

Аналізуючи нові дані і накопичений попередніми дослідниками матеріал, В. М. Гладилін дійшов висновку про належність частини малюнків гроту 9 до мезолітичного часу – раннього неоліту [6].

На початку 1970-х років В. М. Даниленко відновив дослідження на Кам'яній Могилі і відкрив нові гроти – Чаклуна, Чуриг і 90 плиток-чуриг, з лінійно-геометричними накресленнями і датував їх епохою пізнього палеоліту.

У 1983–2001 роках Кам'яну Могилу досліджує Б. Д. Михайлов. У результаті були відкриті 15 нових гротів з зображеннями жінки, тварин, чаклуна, зооморфної істоти, мамонта, бізона, двох мисливців зі списами, розкопані палеолітичні місцезнаходження поблизу Кам'яної Могили тощо.

Підсумком дослідних робіт Б. Д. Михайлова стало видання монографії «Петрогліфи Кам'яної Могили: Семантика. Хронологія. Інтерпретація». Ця книга є найповнішим зібранням відкритих у Кам'яній Могилі зображень [5].

Впродовж 100 років вивчення Кам'яної Могили було здійснено розкопки більшої частини гротів та печер пам'ятки, виявлено та зафіксовано понад 1000 петрогліфів, досліджено залишки стоянок, поселень та могильників в околицях пагорбу, здебільшого розвідково вивчені археологічні об'єкти найближчого оточення Кам'яної Могили.

Таким чином, хронологія наскельних зображень Кам'яної Могили охоплює величезний період з XXII тис. до н. е. до X–XI століть.

Незважаючи на багаторічне археологічне дослідження Кам'яної Могили, нині немає єдиної точки зору щодо розшифровки деяких рисунків та визначення їх змісту.

Кам'яна Могила – давніша за Стоунхендж і за піраміди Єгипту. Тому закономірно, що від найдавніших часів вона була об'єктом поклоніння народів, що колись населяли Північне Приазов'я. Це своєрідна модель Всесвіту, що об'єднувала три світи – небесний, земний і потойбічний [6].

Первісні люди обрали цей пагорб місцем спілкування з вищими силами, він був культовим місцем впродовж різних історичних епох, про що свідчать зображення, висічені на плитах гротів та печер, які відтворюють духовну культуру та вірування давніх людей – мисливців, скотарів і землеробів кочових народів, і кожна етноісторична культура залишила свій слід у Північному Приазов'ї, а також у прилеглих районах.

На думку Б. Д. Михайлова, «... пагорб Кам'яної Могили, ... став нагромаджувачем величезної кількості інформативного матеріалу, тобто «архівом», що дав змогу якоюсь мірою змодельювати культуру давніх суспільств, які населяли Південну Україну». [5, с. 163].

З метою вивчення, які саме елементи рисунків Кам'яної Могили можна зарахувати до гідрографічних елементів, форм рельєфу або абстрактно-геометричних знаків поселень, ми провели порівняльний аналіз з найбільш відомими ранньоісторичними картографічними зображеннями, а саме: Павловська карта; Кирилівська стоянка; Межеричська карта (Meziric-map); карта Месопотамії (Nil-Landscape); карта Валькамоники (Valcomonica); Майкопська карта; Вавилонська карта.

З загальної кількості рисунків, які детально вивчив Б. Д. Михайлов, визначив їх вік, зміст відповідно часу та ін., ми вибрали тільки декілька з них (Рис. 1–9), аби провести порівняння основних елементів з картографічної точки зору та узагальнити їх у таблицях 1–3.

Таким чином, слід зазначити, що рисунки Кам'яної Могили мають як абстрактні елементи, так і наочні. Їх можна класифікувати також на лінійні та площинні, які мають текстуру та без текстури. Тобто ми можемо бачити, що на рисунках Кам'яної Могили є елементи, які ми ідентифікуємо із елементами рельєфу Межеричеської карти, карти Месопотамії, Вавилонської

карти,
ту Теп
Ши
ними з
карт –
На
присут
ська ка

Вис
які змі
технік
нять і в
Доіс
ні докум
женнях
фічну ін
частку в
Вивч
сприяли
но-істор
простір і
картогра
географі

1. Бадер
Вып. X
2. Волод
лава; Д
3. Глади
К., 1964
4. Волод
6/2001
5. Михай
нограф
6. Михай
2005. –
7. Рудин
8. Шевче
– № 1.

В статье
менной Мо
Ключе
рисунки Ка

карти, Шишкінської карти (Прибакайлле, ріка Лена), частини Кавказького хребту, ландшафту Тепс-Гавру.

Широко представлені гідрографічні елементи, які зображені як лінійними, так і площинними значками і мають схожі контури на петрогліфах Кам'яної Могили і ранньоісторичних карт – Meziric – map, La Sarga, Tere-Gawra, Teben – garden.

Наочні та абстрактно-геометричні знаки поселень на рисунках Кам'яної Могили також присутні, і ми ідентифікували їх з такими відомими ранньоісторичними картами, як Павловська карта, Межеричська карта Кириллівська стоянка, карта Валькамоники.

Висновки. Процес вдосконалення і розвитку карт визначали практичні потреби людей, які змінювалися зі зміною суспільно-економічних формацій, розвитком культури, науки і техніки. Картографічне зображення пов'язане з передачею різних реальних і абстрактних понять і властивостей об'єктивної реальності специфічними графічними методами і знаками.

Доісторичні і ранньоісторичні карти розглядаються як археологічні та культурно-історичні документи. При цьому слід зазначити, що домінують у стародавніх картографічних зображеннях зооморфні та антропоморфні теми. Давні картографічні зображення, що містять графічну інформацію про просторове розміщення об'єктів, що становлять порівняно невелику частку в первісному культурну спадщину.

Вивчення картографами стародавніх карт, тлумачення предметів первісного мистецтва сприяли тому, що давні картографічні зображення отримали особливу цінність як культурно-історичні документи і пам'ятки пізнього палеоліту і неоліту, що відображають життєвий простір первісної людини. На основі цих матеріальних джерел можна зробити висновок, що картографія володіє унікальними прикладами, доводить появу і розвиток специфічної мови географічних (картографічних) зображень задовго до появи писемності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бадер О. Н. Очерк работ Азово-Черноморской экспедиции // КСИИМК. – 1950. – Вып. XXXI. – С. 174–180.
2. Володченко А. Про концептуальные подходы в картографии // Картосеміотика. – Братислава; Дрезден, 1993. – Вып. 4. – С. 43–53.
3. Гладилін В. М. До питання про вік наскельних рисунків Кам'яної Могили // Археологія – К., 1964. – Т. 16. – С. 87–88.
4. Володченко А. О картосеміотическом обучении. В сб.: Картографія та Вища школа. К.: 6/2001. – С. 4–6.
5. Михайлов Б. Д. Петрогліфи Кам'яної Могили. Семантика. Хронологія. Інтерпретація: [Монографія] -К.: МАУП, 2005.
6. Михайлов Б. Д. Каменная Могила – подземный «эрмитаж» Приазовья. – К.: Такі справи, 2005. – С. 9.
7. Рудинський М. Я. «Кам'яна Могила». – К.: АН УССР, 1961. – 140 с.
8. Шевченко В. А. Національні реліквії // Український географічний журнал. 1994. – № 1. – С. 57–59.

О. М. Левада, О. М. Васильева СРАВНИТЕЛЬНЫЙ КАРТОСЕМІОТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ДРЕВНИХ КАРТ И РИСУНКОВ КАМЕННОЙ МОГИЛЫ

В статті дається сравнительний картосеміотичний аналіз древних карт с рисунками Каменной Могили, которые имеют восточные картографические элементы.

Ключевые слова: Каменная Могила, картосеміотика, картографические изображения, рисунки Каменной Могили.

O. M. Levada, O. M. Vasyl'yeva
**COMPARATIVE CARTOSEMIOTIC ANALYSIS OF THE ANCIENT MAPS AND
 DRAWINGS OF STONE TOMB**

The article gives the comparative cartosemiotic analysis of the ancient maps with the drawings of Stone Tomb, which have oriental cartographic elements.

Keywords: Stone Tomb, cartosemiotic, cartographic drawings, drawings of Stone Tomb.

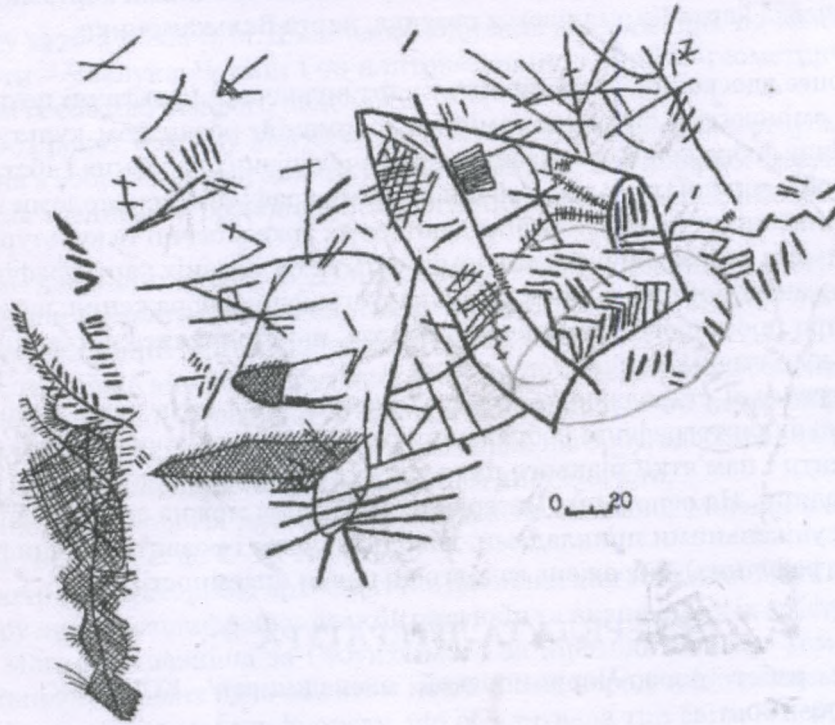

Рис. 1. Рисунки місцезнаходження № 4 [5]

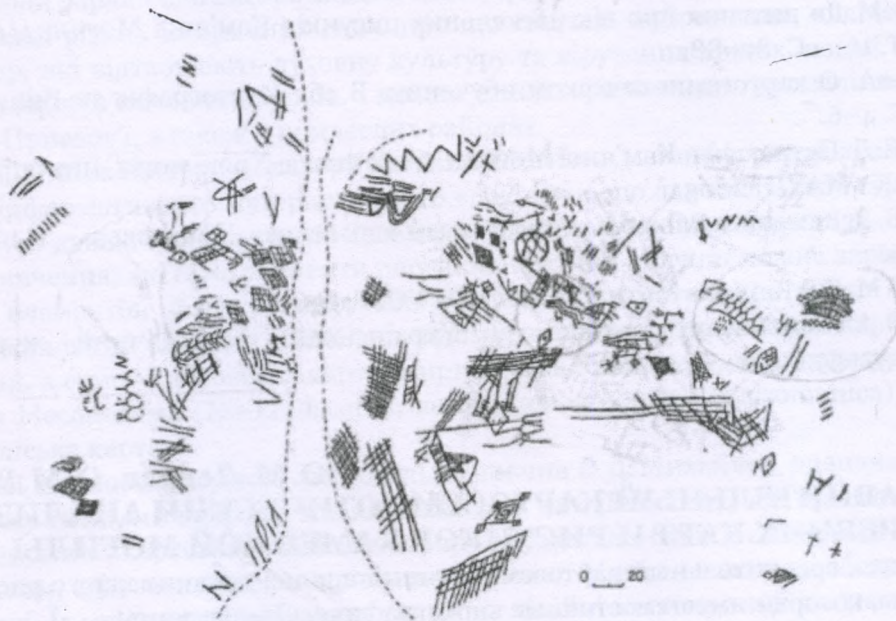

Рис. 3. Лінійно-геометричні накреслення з грота № 13 [5]

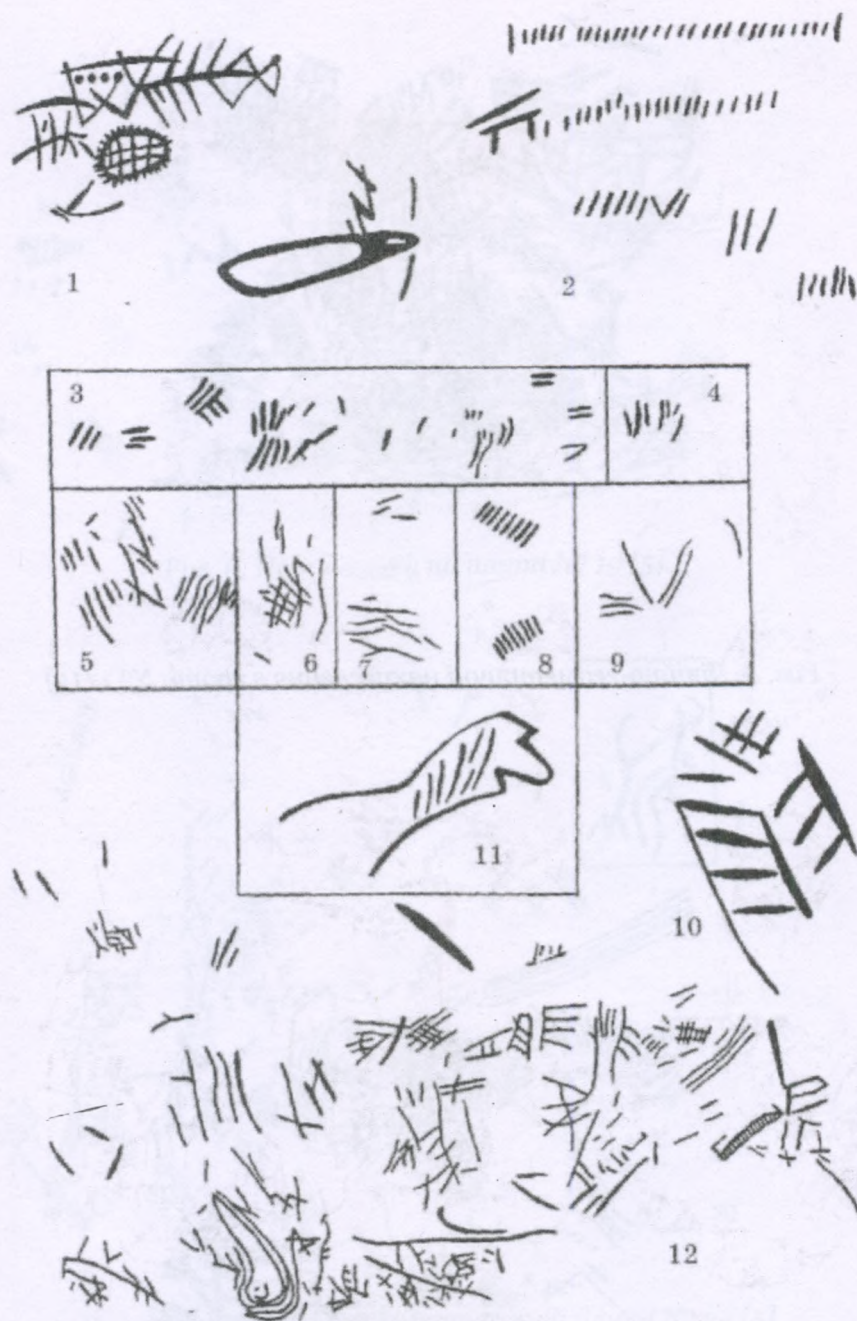

Рис. 2. Петрогліфи на плитах № 1 (1); № 4 (2); № 2 (3-7); № 8 (6); № 12 (9); № 5 (10); № 5 (10-12) [5].

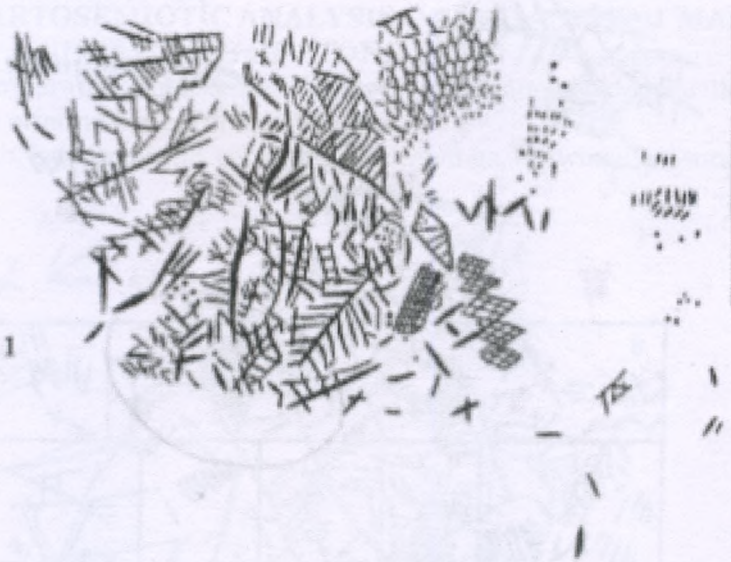

Рис. 4. Лінійно-геометричні накреслення з грота № 17 [5]

Рис. 5. Петрогліфи на плиті № 19-б [5].

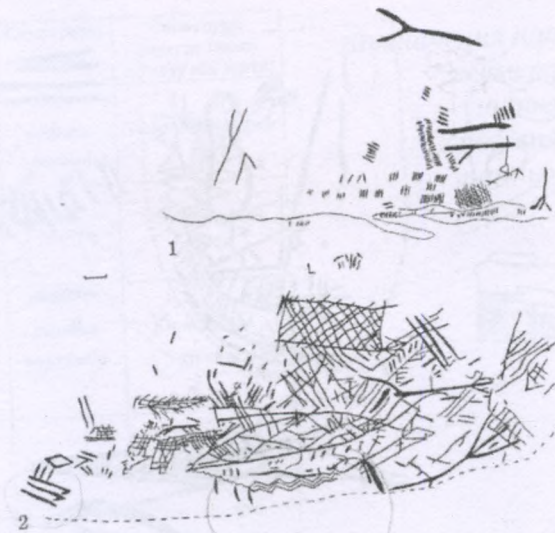

Рис. 6. Петрогліфи на плиті № 19 [5].

Рис. 7. Петрогліфи на вертикальній плиті № 22 [5]

Рис. 8. Рисунки на плиті № 26 [5].

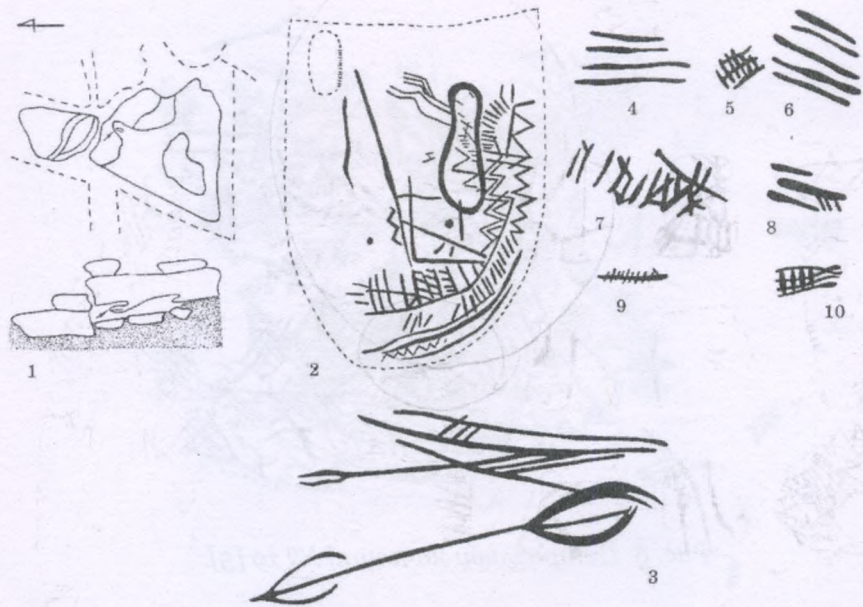

Рис. 9. Рисунок з грота № 55, прорисовка зображення на голові вешапа (дракона) [5]

Таблиця 1.

Визначення елементів рельєфу на рисунках Кам'яної Могили в порівнянні з іншими відомими ранньоісторичними картами

Синтаксичні об'єкти		Петрогліфи Кам'яної Могили	Семантичні поняття	Сигматичні поняття (назва об'єкту, ландшафту або карти)
абстрактні	наочні			
			гори	Павловська карта
			пагорб	Межеричська карта
			вулкан	Хасан Даг
			гори	карта Месопотамії
			гори	Тепс-Гавра ландшафт
			гірський хребет	частина головного Кавказьського хребту
			скелі	Шишкінські скелі (Прибайкалля р. Лена)
			гори	Вавилонська карта

Синтаксичні об'єкти		Петрогліфи Кам'яної Могили	Семантичні поняття	Сигматичні поняття (назва об'єкту або карти)
абстрактні	наочні			
			стоянка мисливців	Павлівська карта
			житло	Межеричська карта
			стоянка мисливців	Кирилівська стоянка
			поселення	Чатал-Хююк
			місто	карта Месопотамії
			житло	карта Валькамоніки
			місто	Вавілонська карта

Таблиця 2.
Визначення наочних та абстрактно-геометричних знаків поселень на рисунках Кам'яної Могили в порівнянні з іншими відомими ранньоісторичними картами

Лінійні (річки, канали)	Площадні (озера, пруди)	Петрогліфи Кам'яної Могили	Ранньоісторичні карти	Лінійні об'єкти	Види текстури
			Павлівська карта	без текстури	
			Meziric -map		
			LaSarga		
			Нуци-карта		
			Тере-Гавга		Водні площадні узор
			Nil-Landscape	з текстурою	
			Майкопська карта		
			Valcomonica		
			Teben - garden		
			Teben		

Таблиця 3.
Визначення елементів гідрографії на рисунках Кам'яної Могили в порівнянні з іншими відомими ранньоісторичними картами